

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter, nr. 14. Offer till Ceres, från Saint Romain-en-Gal, Frankrike.

NYHETSBREV NR. 4 ÅR 2011

I NUMMER 4: Det våras för agrarhistoria

Frågor kopplade till de gröna eller areella näringarna är ständigt aktuella. Nu senast till exempel i en dokumentär av Folke Rydén på SVT om utsläpp från köttfabriker och läckande åkrar i östra Europa och som påverkar kvaliteten på vattnet i Östersjön. Utsläppen påverkar fisket, också det en av de areella näringarna.

En annan fråga med återkommande aktualitet är vår livsmedelshandling. I till exempel Sverige finns en bra och fungerande struktur kring livsmedelssäkerhet, men våra allt globalare vanor har inneburit att de möjliga smittvägarna blivit fler och att spridningshastigheten ökat avsevärt. Vi vet inte heller konsekvenserna av de allt större djurfabrikerna när det gäller uppkomsten av nya sjukdomar. Globaliseringen gör också de areella näringarna mer komplexa. Städer har alltid varit beroende av sitt omland och är det alltjämt, men successivt så har städernas omland förflyttats allt längre bort från den stad de levererar livsmedel till och kan vara beläget på flera olika kontinenter.

Förändringarna har till stor del möjliggjorts genom den transportrevolution som tog sin början i slutet av 1800-talet. Men den ökade tillgängligheten för också med sig problem, liksom den omläggning som sker av stora befolkningsgruppers matval. Frågor kring hållbarhet, ekosystemtjänster, kostens sammansättning, ekologisk odling, närodlat

med mera rör de areella näringarna i såväl stort som smått. Det handlar om val av produktionsmetoder, hur det politiska regelverket skall utformas och vilka mentaliteter som vi har och som vi utformar.

Här kan agrarhistoria bidra med att ställa såväl relevanta frågor som ge exempel som sträcker långt tillbaka i tiden.

THE AGRARIAN HISTORY OF SWEDEN

Ett tecken på att det våras för agrarhistoria är utgivningen av boken *The Agrarian History of Sweden*, som är en förkortad men också förnyad upplaga av fembandsverket *Det svenska jordbrukets historia*. Vi berättade i nummer 2 av Freja om det stundande boksläppet den 9 maj i akademiens lokaler i Stockholm.

Förutom författarna till antologin – **Janken Myrdal, Mats Morell, Stig Welinder, Ellen Anne Pedersen, Mats Widgren, Carl-Johan Gadd, Iréne A. Flygare** och **Maths Isacson** – var även professor **Richard Hoyle**, universitetet i Rea-

2011

Bibliotekets öppettider: mån-ons 13-17; tors 13-19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Åke Barklund

ding, och professor **Susanna Hedenborg**, högskolan i Malmö, på plats för att reflektera över att så pass mycket agrarhistoria om Sverige nu görs tillgängligt mellan två pärmars, men också att den svenska agrarhistorien görs tillgänglig på engelska.

Att skapa en förståelse för den svenska historien på ett annat språk är nyttigt eftersom det innebär att invanda synsätt, sådant som i den egna akademiska miljön tagits för givet, tvingas fram i ljuset och kan diskuteras. Det innebär också att det blir lättare att se likheter och att hitta gemensamma förklaringar till olika historiska processer. Samtidigt ställer det gemensamma språket, i det här fallet engelska, till problem. Hur skall till exempel "torpare" översättas? En svensk "torpare" är inte riktigt samma sak som "crofter" i England eller "kätner" i Tyskland.

Både Richard Hoyle och Susanna Hedenborg såg agrarhistoriens ökade relevans för samtida debatt och en viktig kunskapskälla för att förstå de framtida utmaningar som våra samhällen står inför. Efter att under en tid hamnat lite i baksol så har de erfarenheter som just agrarhistoriker skaffat sig börjat efterfrågas. En agrarhistoriker har till exempel en hel del att säga om vad som krävs för att producera mat utan olja. Agrarhistoriker har också en vana att ställa frågor om samverkan mellan människa och natur samt vilka effekter detta får över en längre tid.

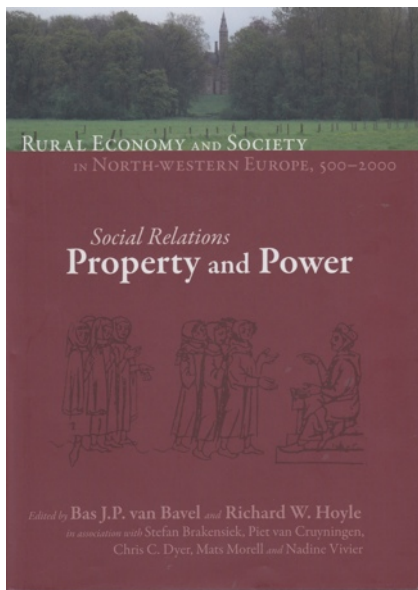
NORDEUROPAS JORDBRUK PÅ ENGELSKA

Om vi dröjer oss kvar lite vid Richard Hoyle, så finns det goda skäl att lyfta fram den serie om Nord-europas jordbruk, *Rural economy and society in North-western Europe, 500–2000*, och som hittills kommit ut i sitt första band av fyra. Hoyle är tillsammans med Bas van Bavel huvudredaktör för det första bandet, *Social relations. Property and power*.

Också detta kan ses som ett uttryck för en mer livskraftig agrarhistoria. Utgivningen är bland annat resultatet av att olika nätverk kring agrarhistoria och rural history vuxit fram sedan en tid. Ett exempel på ett sådant nätverk

är **CORN**, Comparative Rural History of the North Sea Area.

Flera svenska agrarhistoriker har bidragit med artiklar i de volymer som getts ut i den serie i rural history som man ger ut.

Två svenskar, **Mats Morell**, Ekonomisk historia, Stockholms universitet, och **Mats Olsson**, Ekonomisk historia, Lunds universitet, har skrivit avsnittet om Skandinavien i band ett om Nord-europas jordbruk.

Den något annorlunda situationen har nu uppkommit att det finns en diskussion och syntes om de skandinaviska ländernas jordbruk på engelska, men inte på svenska. Kanske kan vi hoppas på en utbyggd version med samma komparativa ambitioner, men på svenska.

HISTORISK STATISTIK

Nyligen har en rapport från forskningsprojektet **Databasen Sverige 1570–1805: befolkning, jordbruk, jordägande** utkommit, *Sverige 1750. Åkerbruk, boskapsskötsel, befolkning* (318 s.), författad av **Martin Linde**.

Utgångspunkten för projektet är att Sverige har en i internationell jämförelse delvis unik statistik. Genom inrättandet av Tabellverket 1749 sammanställdes detaljerad statistik över befolkningens storlek och sammansättning.

Men i de svenska arkiven finns uppgifter som skulle kunna föra statistiken längre tillbaka. Särskilt värdefullt material finns bevarat från 1570, 1630, 1690 och

därefter årligt löpande från slutet av 1730-talet.

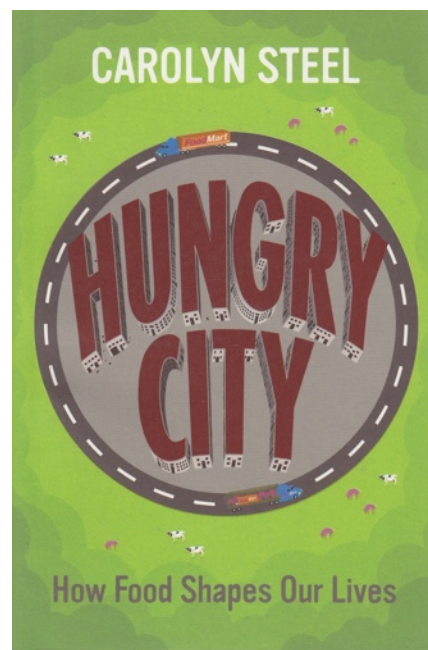
Syftet med projektet är att konstruera sockenvis jordbruksstatistik för åren 1570, 1630, 1690, 1750 och 1810. I den nu utkomna rapporten behandlas alltså år 1750. Man hoppas att materialet kommer att intressera historiker, ekonomhistoriker, kulturgeografer, geografer, sociologer, etnologer, länsstyrelsernas kulturmiljöplanerare med flera.

Den färdiga databasen kommer att vara öppen för alla och geografiska data skall vara möjlig att koppla till GIS för att kunna användas för kartritning.

Den konstruerade statistiken innehåller 12 variabler: administrativa indelningar; folkmängd, antal hushåll; antal bönder, torpare och soldater; det förmedlade mantalet; socknarnas arealer; boskapsbestånd; socknarnas odlings-system; beräknad brukad och total åkerareal; utsäde; odlade grödor; korntal; en tänkbar normalskörd.

GAMLA BÖCKER I NYA PÄRMAR

Förutom att försöka hitta den senaste litteraturen inom det agrarhistoriska området så försöker vi på biblioteket även att hitta äldre litteratur, men som fortfarande är relevant och som på ett bra sätt

kompletterar våra samlingar. Ofta handlar det om olika typer av källtexter, men det kan också vara sekundärlitteratur som vi kanske missat eller som i och med att nya

frågor dyker upp inom det agrarhistoriska fältet blir intressanta.

Till stor del införskaffas denna typ av litteratur antikvariskt. På senare tid har det även vuxit fram en marknad för återutgivning av äldre litteratur. Flera förlag finns på marknaden och det gäller att se upp så att det som beställs inte är en i bok utgiven Wikipediaartikel [länka till Rasmus].

En av de bättre förlagen är **Kessinger Publishing**, som har en omfattande utgivning, inte minst inom områden knutna till den agrara historien. Vad sägs om till exempel *European agriculture and rural economy. From personal observation* av **Henry Colman** från 1851, *Forest trees and forest scenery* av **G Fredrick Schwarz** från 1901 eller *Practical icemaking and refrigerating* av **Eugene T. Skinkle** från 1897. Dessa finns tillsammans med flera andra böcker i serien att låna i biblioteket.

Den senast inköpta boken i denna serie var *The food of London. A sketch of the chief varieties, sources of supply, probably quantities, modes of arrival, processes of manufacture* av Georg Dodd från 1856.

Den hittade jag i **Carolyn Steels** *Hungry City. How food shapes our lives* (383 s.) från 2008. Steel är arkitekt och har intresserat sig för hur vår byggda miljö, från hur vi planerar våra städer till hur vi inreder och strukturerar våra hem, hänger samman med vad och hur vi äter. Boken har en klart historisk slagsida och hon lutar sig mot Georg Dodds studie i det avsnitt som behandlar hur Londons livsmedelsförsörjning utvecklats.

Hon har berättat om boken i serien TED Talks.

ANH:S NÄMND

Kungl. Skogs- och lantbruksakademien består av tre avdelningar – en jordbruksavdelning, en skogsavdelning och en allmän avdelning. Varje ledamot i akademien hör till någon av de tre avdelningarna. Men akademien har också en enhet för de areella näringarnas historia, ANH. Det är ANH som sköter akademins bibliotek, men ANH driver också historiska projekt, som ofta publiceras i akademins bokserie SOL-

MED, Skogs- och Lantbrukshistoriska meddelanden.

På många sätt så liknar ANH akademiens avdelningar, men man kan inte som ledamot i akademien höra till ANH. Historiker hör i huvudsak till den allmänna avdelningen.

Det yttersta ansvaret för ANH har akademiens VD, men knutet till ANH finns även en rådgivande nämnd.

I nämnden sitter fackhistoriker från olika områden, men även historiskt intresserade ledamöter. Några är både historiker och ledamot i akademien.

Senast nämnden träffades var den 8 april. Fotot här intill är taget vid detta tillfälle. Här syns från vänster till höger: **Jan Myrdal** (Agrarhistoria, SLU), **Ulf Jansson** (Kulturgeografi, Stockholms universitet), **Nils Edling** (Historia, Stockholms universitet), **Ann-Catrin Östman** (Historia, Åbo akademi), **Åke Barklund** (sekreterare och VD KSLA), **Paulina Rytkönen** (Måltidskunskap, Södertörns högskola), **Ulrich Lange** (Inst. för kulturvård, Göteborgs universitet), **Jan Sandström** (ledamot KSLA), **Åsa Ahrlund** (Agrarhistoria, SLU), **Lars Ljunggren** (Chefsbibliotekarie KSLA) och **Ronny Pettersson** (Ekonomisk historia, Stockholms universitet). Saknas på kortet gör **Kjell Lundquist** (Landskapsarkitektur, SLU).

Vi är rätt stolta över vår nämnd, inte minst för att de på ett

bra sätt fångar det breda agrarhistoriska intresse som är ANH:s.

Vi tänkte därför ta tillfället i akt och presentera vår nämnd, och börja i detta nummer med Ulrich Lange, Ulf Jansson och Kjell Lundquist. Freja har också ställt frågan vad nämndledamöterna tycker är särskilt intressant inom det agrarhistoriska fältet.

Ulrich Lange är Docent och Universitetslektor vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. Han är också nämndens ordförande, och ledamot av KSLA sedan 2010.

Lange har gett ut flera böcker om lantbrukets byggnader. Hans avhandling behandlade KSLA:s försöksfält och utkom år 2000 i SOLMED-serien, *Experimentalfältet. Kungl. Lantbruksakademiens experiment- och försöksverksamhet på Norra Djurgården i Stockholm 1816-1907* (408 s.). År 2008 utkom *Ekonomibygnader på skånska herrgårdar. Idéhistoriska speglingar i lantbrukens arkitektur* (206 s.) på Nordiska museets förlag.

”Vad som framförallt intresserar mig är det agrara bebyggelsefältet. I ett historiskt perspektiv har jag arbetat med de mer eller mindre arkitektoniska mönstergårdarna från 1800-talet, på engelska kallade Model Farms och tillkoma innan det engelska jordbruket kollapsade under spannmålskrisen 1880. I vårt land förstärktes denna gårdstyp på småbruk men på

storgårdarna följer utvecklingen den engelska men på andra grunder. Värderingsmässigt saknas för kulturmiljövården analyser av detta. 1900-talets agrara bebyggelsehistoria är ett enormt arbetsfält, som jag i min kommande ladugårdsbok bara har småpetat i. Mycket finns att göra inom t.ex. lantbrukets kontaktfält med industrin, såsom spannmålshanteringen i storsiloar i anslutning till järnvägarna.”

Ulf Jansson är lektor vid kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. Han är också nämndens vice ordförande och har arbetat i flera av ANH:s historiska projekt och som resultat i nya band i SOLMED-serien, till exempel *Bruka, odla, hävda. Odlingsystem och uthålligt jordbruk under 400 år* (323 s.), som utkom 2005 och som han redigerade tillsammans med miljöhistorikern Erland Mårald från Umeå universitet. År 2007 utkom *Kartlagt land. Kartan som källa till de areella näringarnas geografi och historia* (228 s.), också det en antologi.

Senast har Ulf varit redaktör för atlasen *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900* och tillsammans med **Hans Antonson** för den tillhörande antologin *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900. Studier av de areella näringarnas geografi och historia*. Både atlas och antologi finns på engelska och presenterades i förra numret av Freja.

”Jag är intresserad av de areella näringarnas landskap och hur det har förändrats genom historien. En viktig källa till detta är historiska kartor av skilda slag, som jag i olika sammanhang har studerat under de senaste 20 åren. Forskningen har berört både jordbruksproduktion och skogens utnyttjande och har behandlat allt från 1500-talets odlingsystem till dagens frågor om biologisk mångfald.”

Kjell Lundquist är docent, Agrar och landskapsarkitekt vid SLU i Alnarp. År 2005 utkom hans avhandling om krolliljan, *Lilium martagon L. Krolliljans introduktion och tidiga historia i Sverige intill år 1795 - i en europeisk liljekontext* (684 s. inkl. bilagor). För-

Välkommen till boksläpp!

Kom och fira utgivningen av

Jordpäron – Svensk ekonomihistorisk läsebok

Dag: tisdag den 7 juni

Tid: kl. 17.30 (kaffe), kl. 18.00–20.00. Därefter mingel med lättare tilltugg och dryck (i trädgården vid bra väder).

Plats: Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Drottninggatan 95 B, Stockholm.

Anmälan: Senast 1 juni. På webben på www.kslab.ksla.se, eller 08-54 54 77 20. (Observera att föranmälan är obligatorisk!)

Program

Presentation av projektet *Jordpäron*

Lars Magnusson, professor i ekonomisk historia, Uppsala universitet.

Reflexioner av författare kring boken och projektet **Ylva Hasselberg**, professor i ekonomisk historia, Uppsala universitet.

Mats Morell, professor i ekonomisk historia, Stockholms universitet.

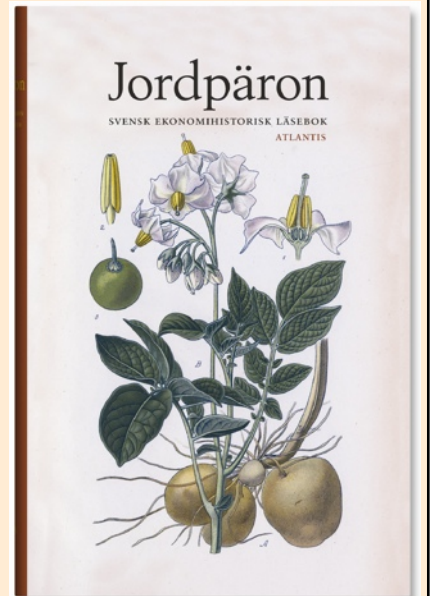
Synpunkter på boken

Janken Myrdal, professor i agrarhistoria, SLU.

Olle Josephson, professor i nordiska språk, Stockholm universitet.

Ca 20.00 **Mingel i Oscars källare** med vin och smittor.

Bokförlaget Atlantis i samarbete med Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien

utom det mestadels teoretiska arbetet har Kjell, som också är ledamot i KSLA, varit ansvarig för fjällträdgården vid KSLA:s fastighet i Enaforsholm.

I *Columella* som utgavs i SOLMED-serien 2009, den första översättningen till svenska av denna romerske jordbruksgigant, bidrog Kjell med dels en artikel om trädgårdar, dels ett växtnamnsregister. Hans nuvarande forskningsprojekt behandlar Kultur- och trädgårdsväxternas historia i Sverige.

”Mitt största intresse inom det breda ämnesstråket trädgårds-, park och landskaphistoria utgörs av kultur- och trädgårdsväxternas historia och de begreppsliga och faktiska ’gränserna’ kopplade till denna. Några borrhande frågor är: ”Vad är en trädgård, egentligen?” ”Var slutar trädgården och var börjar åkern?” ”När blir trädgårdsväxterna inhemska och de vilda

växterna odlade?” För utan den precisa vetenskapen om de enskilda växterna – att odla, bruka eller uppålska i naturen – platserna för dem, det praktiska bruket av dem och den ackumulerade historiska kunskapen om dem, så finns det väl knappast något åker- eller trädgårdsbruk att tala om, och ingen agrar historia heller, egentligen?”

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avanmäla dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroshyren om biblioteket [här](#).